

Cumhuriyet Halk Partisi

Bilim, Yönetim ve Kültür Platformu

Meslek Kuruluşları, İşçi Sendikaları ve Diğer Sivil Toplum Kuruluşları Gn. Bşk. Yrd.

POLİTİKA NOTU

Engellilerin Sorunlarını Onlarla Birlikte Çözüyoruz

AKP Engellilerin Önüne Yeni Engeller Koyuyor

AKP Hükümeti, engellilerin en temel sorunlarının çözümünü sürekli ertelemektedir. Hükümet, her alanda ortaya koyduğu ayrımcılık politikalarını engelliler için de uygulamaktadır. AKP engellileri toplumun dışına iten, eve kapatan bir zihniyeti egemen kılmaya çalışmaktadır. Engellilere eşit ve hak temelli hizmet vermekten ısrarla kaçınmaktadır.

CHP İktidarında Engelleri Birlikte Aşacağız

Engellilik sorunu temelde bir "insan hakları" sorunudur. CHP, engellilerin çağdaş yaşamın gerektirdiği olanaklara ancak güçlü sosyal devlet sayesinde kavuşacaklarına inanmaktadır. CHP, her engelli birey eşit yurttaş olana dek sosyal adalet ve insan hakları mücadelesini kararlılıkla sürdürecektir. CHP iktidarında, istihdam, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler başta olmak üzere tüm kamu hizmetlerine engellilerin yüzde yüz erişimi sağlanacaktır.

Türkiye’de engelliler yalnızca “3 Aralık Dünya Engelliler Günü”, “10-16 Mayıs Engelliler Haftası” gibi özel günlerle sınırlı kalacak şekilde hatırlanmaktadır. Bu özel günlerde engellilerin sorunları gündeme getirilmekte, yetkililerce vaatlerde bulunulmakta fakat engellilerin en temel sorunlarının çözümü sürekli ertelenmektedir. Devlet, engelli yurttaşlarına diğer yurttaşların yararlandığı olanaklardan eşit şekilde yararlanma fırsatı sağlamakla yükümlüdür. Oysa AKP Hükümeti, engellilere eşit ve hak temelli hizmet vermekten ısrarla kaçınmaktadır.

Devlet, engelli yurttaşlarına diğer yurttaşların yararlandığı olanaklardan eşit şekilde yararlanma fırsatı sağlamakla yükümlüdür. Oysa AKP Hükümeti, engellilere eşit ve hak temelli hizmet vermekten ısrarla kaçınmaktadır.

Eşit yurttaş olmak demek, engelli bireylerin sosyal hayatın her alanına etkin biçimde katılabilmeleri demektir. Bu hedefe ulaşmak için, engelliliğe bağlı ortak sorunlar kadar, engellilerin özel durumlarından kaynaklanan ihtiyaçlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Özel durumlar kapsamında öncelikle göz önünde bulundurulması gerekenler sağlık durumu, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, yaş, çevresel faktörler, toplumsal koşullar ve engel türleridir. Engellilere yönelik politikalar oluşturulurken bu konular ayrı

ayrı ele alınmalıdır. Engellilerin topluma etkin olarak katılmalarının sağlanabilmesi için engellilere yönelik hizmetler bütüncül ve kapsamlı olarak geliştirilmelidir.

Çözen Değil Engelleyen AKP

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) engelliliği, bireyin mevcut sağlık durumuyla çevresel, fiziksel ve toplumsal koşullarının etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir durum olarak tanımlamıştır. Söz konusu koşullar, engelliliğin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla engellilik, bireylerin çeşitli etkinlikleri yerine getirirken yaşadıkları zorlukların ötesine geçmektedir. Engellilik, sosyal hayata katılımı kısıtlılıklara yol açan ve bu nedenle sürekli mağduriyet yaratan bir duruma dönüşmektedir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, engellilerin haklarını ve taraf devletlerin yükümlülüklerini erişilebilirlik, eğitim, sağlık, çalışma ve istihdam, siyasi ve kamusal hayata katılım gibi başlıklar altında ele almaktadır. Türkiye’nin de taraf olduğu 50 maddelik sözleşme, engellilerin insan hak ve özgürlüklerinden tam ve

eşit olarak yararlanabilmelerini sağlama konusunda rehber niteliğindedir. Ne var ki engellilerin Birleşmiş Milletlere bireysel ve kolektif başvuru hakkının tanınmasını içeren "İhtiyari Protokol", TBMM tarafından henüz onaylanmamıştır. Ülkemizde engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak kurumsal yapı bu nedenle oluşturulamamaktadır.

Ülkemizde engelli nüfusa ilişkin istatistiki bilgi ve veri elde etmek üzere 2002 yılında "Türkiye Özürlüler Araştırması" gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı benzer bir çalışma yapmıştır. Ne var ki bu araştırmalar ülkemizde yaşayan engelli sayıları ve engel çeşitleri ile ilgili bilgi sunma konusunda çok yetersiz kalmaktadır. Engellilere yönelik etkin politikaların geliştirilebilmesi için öncelikle doğru ve kapsamlı bir veri toplama sistemine ihtiyaç vardır. AKP Hükümeti bu konuda teknik altyapıyı güçlendirecek bir çalışmayı henüz gerçekleştirmemiştir.

Araştırmalar engelliliğin yoksullar, kadınlar ve yaşlılar arasında daha sık görüldüğünü ortaya koymaktadır. DSÖ ve Dünya Bankası Grubu tarafından hazırlanan "Dünya Engellilik Raporuna göre, engelli bireylerin toplumsal hayata katılımını engelleyen faktörler arasında, başta hükümetlerin yetersiz politikaları olmak üzere, ön yargılar, hizmet ve kaynak yetersizliği, erişilebilirlik sorunları ve veri eksikliği yer almaktadır.

Engellilere ilişkin sınırlı veriler, engellilerin eğitim olanaklarından en az yararlanan toplum kesimi olduğunu açıkça

göstermektedir. Engellilerin mağduriyetini çarpıcı biçimde ortaya koyan başka bir bulgu ise, çalışabilecek durumda olan her beş engelliden dördünün iş gücüne dâhil olamamasıdır. Dahası, istihdam edilen engelli bireyler görece düşük ücretler karşılığında çalışmaktadır. Engelli istihdamı sosyal güvenlik açısından önemli farklılıklar göstermektedir. Devlet memuru olarak görev yapan bir engelli, 15 yıl çalışma sonunda emeklilik hakkı kazanırken; işçi statüsünde çalışan bir engelli, kademeli olarak 16-18 yıl çalışmanın ardından emekli olabilmektedir.

İş Yasası'na göre, 50 ve üzerinde işçinin çalıştığı yerlerde yüzde 3, kamu kurum ve kuruluşlarında yüzde 4 oranında engelli çalıştırma zorunluluğu vardır. Buna rağmen Türkiye'de çalışan engelli sayısı yüz bini geçmemektedir.

Türkiye'de engelli bireylerin istihdamı 657 sayılı Devlet Memuru Kanunu ve 4857 sayılı İş Yasası'nda düzenlenmiştir. Bu yasalar çerçevesinde iş yerlerinde engelli çalıştırma zorunluluğunun getirilmesi kuşkusuz olumlu bir adımdır. İş Yasası'na göre, 50 ve üzerinde işçi çalıştıran iş yerlerinde yüzde 3, kamu kurum ve kuruluşlarında ise yüzde 4 oranında engelli çalıştırma zorunluluğu vardır. Bu düzenlemelere rağmen Türkiye'de çalışan engelli sayısı yüz bini geçmemektedir. Çalışan engelliler iş yerlerinin fiziksel koşullarının engelliler için

uygun olmaması nedeniyle ciddi sorunlar yaşamaktadır. İş yerlerinin engellilerin ihtiyaç duyduğu teknolojik ve çevresel donanımına sahip olması bakımından Türkiye, uluslararası standartların çok gerisindedir. Engelli bireylerin ulaşım, sağlık desteği gibi ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmaması, işverenlerin engelli istihdamına karşı direnç göstermesine yol açmaktadır. Önemli başka bir sorun ise muhtaç olma koşulu ile engellilere verilen desteğin, engellinin iş sahibi olması durumunda kesilmesidir.

Engelliler Sağlıklı Koşullardan Yoksun

AKP iktidarında, engellilerin en önemli ihtiyaçlarından olan sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesi çok yetersiz kalmıştır. Bu tür hizmetler kapsamlı ve yaygın olarak sunulmamaktadır. Engelliler için gerekli fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısı yetersizdir. Kaldı ki engellilerin bu merkezlerden yeterince yararlanmaları için gereken devlet desteği verilmemektedir.

“Dünya Engellilik Raporu”, engelli bireylerin genel nüfusa göre daha düşük kalitede sağlık hizmeti aldığını ortaya koymaktadır. Ülkemizde engelli bireylerin yüzde 44.3’ü, sağlık hizmetlerinden yararlanmamaktadır. Zihinsel engellilerde bu oran daha da artmaktadır. Sağlık hizmetleri açığının başlıca nedenleri arasında ulaşım ve katkı payında yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Engelli bireylerin kullanmak zorunda olduğu ve hayatlarını kolaylaştıran protez, ortez, işitme cihazı,

tekerlekli sandalye, akülü sandalye, hasta bezi, hasta minderi, hasta karyolası gibi tıbbi malzeme ve tıbbi cihazların SGK tarafından sağlanmasında büyük sıkıntılar yaşanmaktadır.

Önemli başka bir konu, koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgilidir. Türkiye’de, doğuştan engellilik oranı çok yüksektir. Bu nedenle doğuştan engelliliğin koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi yoluyla azaltılması büyük önem taşımaktadır. Oysa AKP’nin uyguladığı “Sağlıkta Dönüşüm Politikası”, sorunları hafifletmek yerine ağırlaştırmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar, tanı ve tedavi bedellerinin yüksekliği ve devlet tarafından karşılanmaması, tıbbi yetersizlikler gibi nedenler doğuştan engelli bebek sayısının yükselmesine yol açmaktadır.

Göstermelik Yardımlar ile Siyasi Rant

AKP tarafından engelli bireylerin toplumsal hayata katılabilmeleri için yapılan destekler genellikle “muhtaçlık yardımı” niteliğindedir. Engelli bireylerin aldığı muhtaçlık aylığı ya da ağır engelliye bakan kişinin aldığı bakım aylığı, engelli bireyin ve ailesinin onurlu bir yaşam

sürdürmesini sağlamaktan uzaktır. AKP Hükümeti, 2013'te yaptığı düzenlemelerle aile içi kişi başı gelir sınırı üzerinden yüz binlerce engelli ve ailesinin aylıklarını kesmiş ve genel sağlık sigortasından yararlanma haklarını ellerinden almıştır. Engelli üyelerinin aylıklarının kesilmesi aile içinde büyük bir yıkıma yol açmaktadır. Lütuf gibi ve düzensiz aralıklarla yapılan yardımlar, engelli bireyi daha muhtaç ve daha bağımlı hale getirmektedir. Ailenin engelli üyelerine bakan kişilere yönelik evde bakım aylığı uygulamasında adil bir düzenleme yapılmamıştır. Engelli bireyler için kurumsal bakım hizmetleri yeterli düzeyde geliştirilmemektedir. Kurumsal bakım ile evde bakım hizmetlerini bütünsel bir yaklaşım içerisinde ele alan bir planlama çalışması bulunmamaktadır.

AKP Hükümeti engelli dostu görünerek engellilerden oy toplamak için büyük çaba harcamaktadır. Oysa AKP iktidarında engelliler, giderek artan düzeyde yardıma muhtaç bir toplum kesimi haline gelmiştir. Çünkü AKP iktidarı, engellileri herkesle eşit haklara ve olanaklara sahip, bağımsız ve onurlu yurttaşlar olarak görmemektedir. AKP iktidarı yalnızca vücut ve zihin bütünlüğü tam olan insanlara göre politika yaparak, engelli yurttaşlarımızın hayatını zorlaştıran kurumsal ayrımcılığı politikalarının merkezine yerleştirmektedir. AKP'nin bu yaklaşımı sosyal hukuk devleti anlayışı ile çelişmektedir. Çağdaş sosyal hukuk devleti anlayışı, tüm engelli yurttaşlarımızın başkalarına gereksinim duymadan yaşamını sürdüren, üreten ve

toplumsal yaşama katkıda bulunan bireyler olmalarını amaçlamaktadır.

AKP, Erişilme Özgürlüğünü Çok Görüyor

Engelli bireylerin toplumsal yaşama etkin olarak katılabilmeleri için atılması gereken adımların başında, altyapı hizmetlerinin engellilere yönelik olarak düzenlenmesi gelmektedir. 2005 yılında çıkarılan "Özürlüler Yasası"nda engellilerin, kanunda belirtilen yedi yıllık sürenin sona ereceği Temmuz 2012 itibarıyla, yaya geçitlerini rahatça kullanabileceği, tüm resmi yapılara kolaylıkla erişebileceği, yeşil alanlarda serbestçe dolaşabileceği, spor tesislerini engelsiz olarak kullanabileceği belirtilmekteydi. TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partilerin oy birliğiyle yürürlüğe giren kanun, yedi yıl içerisinde engelsiz bir Türkiye yaratılmasını öngörüyordu. Buna rağmen, sürenin dolmasına üç gün kala, yasanın uygulanması 2015'e ve toplu taşıma araçlarının engellilere göre düzenlenmesi 2018 yılına ertelenmiştir.

Ülkemizde, cadde ve sokaklar engelli bireylerin erişimine uygun hale getirilmemiş, yapılan düzenlemeler sembolik olmaktan

öteye geçmemiştir. Bu yönde yapılacak uygulamalar, yasal düzenlemelerle yerel yönetimler için zorunlu kılınmıştır. Oysa yerel yönetimlere gerekli düzenlemeler için ek bütçe verilmemiş ve yapılacak düzenlemeler için standart oluşturulmamıştır. Engelli bireylerin dışlanmasını ve bağımlılığını azaltacak uygulamalar hayata geçirilmemiştir. Örneğin, kamu binalarında, ulaşımda, bilgi ve iletişim alanlarında karşılaşılan engellerin çoğu ortadan kaldırılmamıştır. “Kaynaştırma Eğitimi”ne devam eden engelli öğrenciler için yeterli sayıda “destek hizmet öğretmeni” sağlanmamıştır. Fiziksel koşullar engelli dostu olarak düzenlenmediği için birçok engelli yurttaş, kültür ve spor etkinliklerinden faydalanamamaktadır.

Engelli spor kulüpleri yeterli finans desteği bulamamakta, engelli spor malzemeleri ücretsiz sağlanmamaktadır. Spor salonları engelli sporculara ancak geç saatlerde tahsis edilmektedir. Ülkemizde engelli raporlarında yaşanan sorunlar yüzünden birçok yurttaş “engelli haklarından” faydalanamamaktadır. Engelli yurttaşlardan ihtiyaçlarına yönelik olarak

ilgili kurumlara yapacakları başvurularda ayrı ayrı rapor almaları istenmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı “Engelli, Yaşlı ve Çocuk Hizmetleri”nde yaşanan yetersizlikler nedeniyle bakıma muhtaç engelli başvurularına uzun süre geçmesine rağmen cevap verilmemektedir. Bakım merkezlerinin kapasite doluluğu nedeniyle, yapılan başvurulara gereken ölçüde cevap verilememektedir.

Türkiye’de engellilerin yaşadığı sorunların kaynağında altyapı yetersizliklerinden de önce, iktidar partisinin engelli bireyleri eve kapatma anlayışı yatmaktadır. Engellilerin yaşadığı sorunlar, önce engelli bireylerin sonra ailelerinin, çevrelerinin ve tüm toplumun ortak sorunu olarak görülmelidir.

CHP, sosyal devlet anlayışının gereği olarak, engelli bireylerin çağdaş yaşamın gerektirdiği olanaklara her alanda kavuşmalarını temel bir insan hakkı olarak kabul etmektedir.

CHP ile Engeller Aşılacak

Engellilik sorunu temelde bir “insan hakları” sorunudur. Engellilere yönelik sosyal politikaların hayata geçirilmesi de toplumun insan haklarına yönelik duyarlılığının bir göstergesidir. CHP, sosyal devlet anlayışının gereği olarak, engelli bireylerin çağdaş yaşamın gerektirdiği olanaklara her alanda kavuşmalarını temel bir insan hakkı olarak kabul etmektedir.

CHP, engelli bireylerin onurlu bir yaşam sürebilmesi için, engelli ve bakım aylığını "muhtaçlık aylığı" olmaktan çıkartacaktır. Bunun yerine, engellilik derecesine göre sınıflandırılmış, engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştıracak "yaşam aylığı" getirilecektir. Engelli bireylerin istihdam koşullarının iyileştirilmesi için eğitim hizmetlerine eşit koşullarda ulaşmaları, bakım, sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmaları sağlanacaktır. Bu amaçla özel donanımlı eğitim ve teknoloji merkezleri oluşturulacaktır. Her yaştan ve her yöredeki engelli bireylerin bilgi kaynaklarına kolayca ulaşması sağlanacaktır. Engellilere yönelik etkin meslek edindirme programları geliştirilecektir. İş yerlerinde, engelli bireylerin farklı ihtiyaçlarının karşılanması öncelikle göz önünde bulundurulacaktır. Engelli bireyler, herhangi bir kritere bakılmaksızın doğrudan sosyal güvence kapsamına alınacak, tüm tıbbi malzeme ihtiyaçları ücretsiz ve kaliteli ürünlerle karşılanacaktır.

Dünya Engellilik Raporu'nda rehabilitasyon hizmetlerinin, engellilerin toplumsal hayata, eğitime ve iş gücüne katılımlarında önemli rol oynadığı belirtilmiştir.

Engellilerin rehabilitasyonu, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlerle ilgili tüm yasalara ve engelli bireyler için hazırlanmış özel yasalara dâhil edilecektir. Engelli bireylerin rehabilitasyon hizmetlerinde tıp doktorlarının, fizik tedavi uzmanlarının, nöroloji uzmanlarının, fizyoterapistlerin, sosyal hizmet uzmanlarının, konuşma terapistlerinin, psikiyatrist ve psikologların eş güdüm içinde ve bütünsel hizmet sunmaları sağlanacaktır.

Farklı alanlarda erişilebilirliği sağlamak ve engellilere yönelik olumsuz tavırları azaltmak için erişilebilirlik standartları geliştirilecektir. Engellilerin ihtiyaçlarının karşılanması için kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında işbirliğini sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır. Bu konuya yönelik eğitim faaliyetleri kapsamında, erişilebilirlik, tasarım, katılım ve halk eğitimi modülleri oluşturulması öngörülmektedir. CHP, "Engelli Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"ni rehber kabul edecek ve "İhtiyari Ek Protokol"ün TBMM'de ivedilikle onaylanmasını sağlayacaktır. CHP iktidarında, engellilerden sorumlu özerk bir kurum hayata geçirilerek, engelliler için eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenliği kapsayan bütünlüklü bir

çözüm modeli oluşturulacaktır. Engelli öğrencilerin bütünleştirici bir ortamda eğitim alabilmesi için öncelikle eğitim kurumlarının fiziksel koşulları buna uygun hale getirilecektir. Engellilere çok yönlü özel eğitim sağlanacaktır. Engellilere gerekli eğitimi bedelsiz sağlamak, devletin öncelikli görevi olacaktır. Engellilerin, meslek edindirmeye yönelik nitelikli eğitim almaları hedeflenecektir. Tüm engel gruplarının olduğu gibi zihinsel engelli ve otizmli bireylerin de hayat boyu öğrenme ihtiyaçları gözetilerek, belli yaştan sonra ayrı bırakıldıkları okullarına dönmeleri sağlanacaktır. Engelli okulları desteklenecek, yeni okulların açılması temel önceliğimiz olacaktır. Zihinsel engellilerin erken tanı, tedavi ve eğitimi için özel projeler uygulanacaktır. İşitme ve görme engellilere güçlü eğitim desteği ve tüm engellilere iş ve meslek danışmanlığı sağlanacaktır.

CHP iktidarında, bakım merkezlerinin sayıları artırılacak, engellilere onurlu yaşam olanakları sağlanacaktır. Engelli bireyin istihdam edilmesi durumunda devletin gelir desteği tamamen kesilmeyecek, engellilik derecesine göre belirli oranda sürdürülecektir. Engellilerin sağlık hizmetlerinden eşit, kaliteli ve bedelsiz olarak yararlanması sağlanacaktır. Engellilerin ödemek zorunda bırakıldığı

muayene, tedavi, tıbbi malzeme ve ilaç katılım payları kaldırılacaktır. CHP, engelli raporlarının alımından kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla yurttaşlar, ilgili kurumlar ve STK'larla ortak çalışmalar yürüterek ayrı ayrı rapor alma ve engellilik yüzdelerindeki farklılıklar nedeniyle sıkıntı yaşayan yurttaşların mağduriyetlerini giderecektir. Engelli rehberlik merkezleri açılacaktır. Bakım sigortası yasası çıkartılarak, bakıma muhtaç tüm engellilere yoksulluk ölçütü gözetilmeksizin bakım hizmeti sunulacaktır. Özel olarak beslenmek zorunda olan engellilerin, tüm beslenme ihtiyaçları devlet tarafından parasız olarak karşılanacaktır. Engelliler için spor olanakları yaygınlaştırılacaktır.

CHP, her engelli birey eşit yurttaş olana dek sosyal adalet ve insan hakları mücadelesini kararlılıkla sürdürecektir.